

9. Федій О.А. Естетотерапевтичний концепт педагогічної системи В.О.Сухомлинського у змісті професійної підготовки сучасного педагога / О.А.Федій // Витоки педагогічної майстерності. Серія: Педагогічні науки: збірник наукових праць. Полтавський держ. пед. ун-т ім. В.Г.Короленка; голов. ред. В.О.Пашенко. – Полтава, 2009. – Вип. 6. – С. 161-168.

УДК 371.13

Н.О.Гончарова
м. Київ

ПРОВІДНА ІДЕЯ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ УПРОДОВЖ ЖИТТЯ У ТВОРЧОСТІ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО

У статті проаналізовано основні види освіти дорослих упродовж життя. Розглянуто провідні ідеї професійної підготовки вчителя через самоосвіту та самовиховання у педагогічній спадщині Василя Сухомлинського.

Ключові слова: освіта дорослих, *неперервна освіта*, освіта впродовж життя, самоосвіта, *педагог*.

The article analyzes the major types of adult education during the life. Considered the leading ideas of teacher's training through self-education in pedagogical heritage of outstanding Ukrainian teacher Vasil Sukhomlynsky.

Keywords: adult education, continuous education, *lifelong education*, *self-education*, teacher.

Постановка проблеми. Ми живемо в третьому тисячолітті, в когнітивну еру, еру бурхливого розвитку науки, техніки та високих технологій, епоху нових ідей, формування інформаційного суспільства, всебічного розвитку особистості, еру нового мислення. Зазначимо, що кожному типу суспільства відповідає певний тип освітньої системи. У сучасних соціально-економічних умовах розвитку інформаційного суспільства держава потребує обдарованих, творчих, інтелектуально розвинених людей.

За останні десятиліття в Україні відбувається реформування усіх сфер суспільства, в тому числі й освіти, кардинально змінюється система генерації й передачі знань, а їх обсяг стрімко зростає. В цьому ключі посилюється інтерес науковців до національної специфіки розвитку освіти дорослих. Перед Міністерством освіти і науки постають нові завдання, якими й передбачено перехід до освіти впродовж життя.

В науковій та науково-методичній літературі для визначення

поняття безперервної освіти сьогодні використовується ціла низька термінів, зокрема: «неперервна освіта», «перманентна освіта», «освіта дорослих», «освіта впродовж життя», «післядипломна освіта», «неформальна освіта», «інформальна освіта» та ін. У кожному з цих термінів зроблено акцент на певній стороні явища, але загальною є ідея довічної незавершеності освіти для дорослої людини.

Попередником сучасних поглядів на неперервну освіту вважають Я.А. Коменського, який зазначав що, будь-який вік підходить для навчання і в людини взагалі в житті немає іншої мети, крім навчання.

Важливою складовою цілісної системи безперервної освіти в Україні сьогодні є система обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти.

«Післядипломна освіта – це додаткова упродовж всього життя професійна освіта громадян, обумовлена необхідністю задоволення професійних і освітніх потреб, адаптації до мінливих умов соціального середовища і професійної діяльності, що передбачає спеціалізоване вдосконалення освіти та професійної підготовки особи шляхом поглиблення, розширення та оновлення її знань, умінь і навичок, удосконалення професійної кваліфікації та підготовки до виконання нових видів і кваліфікаційних рівнів професійної діяльності на основі здобутих раніше рівнів вищої або професійно-технічної освіти та практичного досвіду» [7, с. 214].

Аналіз попередніх досліджень. Науковий доробок Василя Олександровича досліджує багато вітчизняних і зарубіжних науковців. Про посилення уваги до вивчення складових педагогічної спадщини В.О. Сухомлинського в останні роки свідчать захисти дисертацій, проведення Всеукраїнських педагогічних читань «Василь Сухомлинський і сучасність», видання неопублікованих праць педагога в хрестоматії «Маловідомі першоджерела української педагогіки», статті у наукових та педагогічних виданнях, численні конференції, семінари, вебінари тощо. Учителі складають авторські програми за ідеями майстра, програми лекторіїв з виховання моральної культури, методичні рекомендації для вчителів, батьків, готують різноманітні дидактичні матеріали, формують методичні портфоліо за кейс-технологіями.

Різні аспекти педагогічної діяльності В.О. Сухомлинського розглядалися в статтях і книгах М. Антонця, І. Беха, Л. Бондар,

І. Зязюна, О. Савченко, О. Сухомлинської та ін.

Ми поставили за *мету* дослідити ідею освіти дорослих упродовж життя у педагогічній спадщині В.О. Сухомлинського.

Виклад основного матеріалу. За словами В.О. Сухомлинського, немає людей більш допитливих, невгамовних, більш одержимих думками про творчість, як учителі. Для того, щоб навчати, вчителю потрібно самому постійно навчатися. Саме потреба у постійному розвитку особистості кожної людини виступає системотворчим фактором неперервної освіти. У нашому дослідженні освіту впродовж життя ми розглядаємо взявши за основу інформальну освіту, власне самоосвіту вчителя у творчості Василя Сухомлинського.

Педагогічна спадщина В.О. Сухомлинського пронизана ідеями самоосвіти шляхом стимулювання розвитку і саморозвитку, починаючи з раннього дитинства.

В.О. Сухомлинський неодноразово підкреслював: «У вихованні людини дуже важливо бачити головне, провідне, вирішальне. Дитина, якій сьогодні сім років, яка несміливо переступає поріг школи і виводить у зошиті кружечки і палички через десять років на ваших очах стане громадянином. Це перш за все і вище за все» [1, с. 481].

У книзі «Серце віддаю дітям» В.О. Сухомлинський зазначає, що «від того яке було дитинство, хто вів дитину за руку в дитячі роки, що ввійшло до її розуму й серця з навколишнього світу, – від цього значною мірою залежить, якою людиною стане сьогоднішній малюк» [5].

Наведемо декілька думок В.О. Сухомлинського щодо самоосвіти та саморозвитку.

Здобуті учнями знання – лише передумова розвитку їхнього мислення, що, в свою чергу, дасть їм змогу надалі самостійно оволодівати новими знаннями.

«В роки ранньої юності переосмислення моральних знань виливається у роздуми про широкі проблеми, як-то: сенс життя і буття людства, суть героїзму і мужності, гармонія суспільного і особистого, знання і моральність, суть і шляхи самовиховання» [2, с. 93].

Невіддільною від самоосвіти є система самовиховання. Самовиховання як складне й системне явище стосується не лише моральності, а й навчання, праці, дисципліни, фізичного розвитку, яких має дотримуватись людина впродовж життя.

Видатний педагог наголошує, що «...без самоосвіти, без напруги розумових і вольових сил для пізнання і самопізнання

освіта, навчання не можуть стати виховуючими». «Чим глибше знання, чим ширше світогляд і всебічна наукова освіченість вчителя, тим в більшій мірі він не тільки викладач, але й вихователь» [6, с. 484].

В.О. Сухомлинський поняття «самовиховання», «самоосвіта» пов'язує з оволодінням суб'єктом культурою, тим багатством, що накопичене людством у сфері духовного і матеріального життя людей, виявленням їх творчої наснаги і здібностей. Самовиховання і самоосвіта сприяють оволодінню особистістю цінностями, набуттю нею нових якостей, становленню життєвих позицій для забезпечення її самореалізації. Педагог наголошує на тому, що значення самоосвіти полягає в тому, що саме самоосвіта допомагає оволодівати культурою сучасного світу, здійснювати інтелектуальне й емоційне вдосконалення, виступає важливою умовою саморозвитку особистості [3; 4].

Творча спадщина В.О. Сухомлинського зазнавала певної еволюції, постійно поглиблювалася і збагачувалася і сьогодні залишається життєдайним джерелом мудрості для сучасних педагогів і батьків.

Велику увагу В.О. Сухомлинський приділяв зростанню педагогічної майстерності вчителя. В одному із протоколів засідань педагогічної ради Павлівської середньої школи, директором якої педагог був понад 20 років, було записано: «Вважати найголовнішим завданням кожного вчителя – наполегливу працю над підвищенням своєї педагогічної культури». Через багато років приємно відзначити, що дані традиції зберігаються в педагогічних колективах. На прикладі Павлівської загальноосвітньої школи I-III ступенів №1 імені В.О. Сухомлинського бачимо, що велика роль приділяється зростанню професійної майстерності педагогів. Так, за 5 років молоді вчителі глибоко вивчають книги В.О.Сухомлинського: «Павлівська середня школа», «Серце віддаю дітям», «Сто порад учителеві», «Батьківська педагогіка», «Людина неповторна», «Моральні заповіді дитинства і юності», «Не тільки розумом, а й серцем» [1, с. 478-484].

Відслідковуючи соціальні зміни, В.О. Сухомлинський вважав, що суспільство має дбати не тільки про те, що буде через декілька років у галузі економіки, а й «уявляти, якою стане на той час людина». Своє трактування виховання колективу він блискуче поєднував з розкриттям самої сутності взаємин, із формуванням

духовної потреби людини в людині, яка пробуджується лише тоді, коли вихованець буде здатен перейматися інтересами духовного світу іншої людини.

«Щоб людина прагнула до моральної краси і досконалості в самій собі, – вона повинна бачити цю красу і досконалість поряд себе, у своєму товаришеві». На думку В.О. Сухомлинського, саме потреба людини в іншій людині є основою життєвої активності, основною формою зв'язку людини із зовнішнім світом [6].

Основні роздуми педагога спрямовані на реалізацію «само» – самоосвіти, самовиховання, саморозвитку, самореалізації – знайшли відбиття у статтях: «Як спонукати людину до постійного морального розвитку і вдосконалення», «Як спонукати до самовиховання в праці й навчанні», «Як учити своїх вихованців виховувати самих себе» та ін.

Висновки. У нашій роботі ми окреслили лише деякі аспекти освіти дорослих упродовж життя у творчості Василя Сухомлинського, взявши за основу самоосвіту вчителя.

Творча спадщина В.О. Сухомлинського, його досвід – невичерпне джерело знань, знань Вчителя за покликанням, «Вчителя від Бога», геніального педагога.

Безперечно, що теоретичні аспекти творчої спадщини Сухомлинського та практичний досвід в умовах модернізації сучасної шкільної освіти є актуальними і заслуговують на подальше ґрунтовне вивчення та використання.

Список використаних джерел

1. В.О.Сухомлинський у роздумах сучасних українських педагогів: монографія / [авт. кол.: О.В.Сухомлинська, О.Я.Савченко та ін.]. – Луганськ : ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2012. – 503 с.
2. Сухомлинська О.В. Школа Сухомлинського у Павлиші – погляд крізь призму часу / О.В.Сухомлинська. – К. : Педагогічна думка, 2013. – 122 с.
3. Сухомлинський В.О. Духовний світ школяра // Вибрані твори: в 5 т. / В.О. Сухомлинський. – К. : Рад. шк., 1976. – Т.1. – С. 307-400.
4. Сухомлинський В.О. Народження громадянина // Вибрані твори: в 5 т. / В.О.Сухомлинський. – К. : Рад. шк., 1976. – Т.3. – С. 281-582.
5. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям // Вибрані твори: у 5 т. / В.О. Сухомлинський. – К. : Рад. шк., 1977. – Т.3. – С.5-279.
6. Сухомлинський В.О. Сто порад учителю // Вибрані педагогічні твори: у 5 т. / В.О. Сухомлинський. – К. : Рад. школа, 1976. – Т. 2. – С. 581.
7. Правове забезпечення реформи освіти в Україні: матер. парл.

слухань у Верховній Раді України 9 груд. 2015 р. / Верховна Рада України, Комітет з питань науки і освіти. – К. : Парлам. вид-во, 2016. – 256 с.

УДК 374.32

Н.О.Гриджук
с. Інгульське Устинівського району
Кіровоградської області

ЗАПОБІГАННЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ ЗАСОБАМИ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ПРАКТИЦІ В.О.СУХОМЛІНСЬКОГО

Стаття присвячена висвітленню особливостей естетичного виховання підлітків, що схильні до девіантної поведінки.

Ключові слова: девіантна поведінка, естетичне виховання, сприятливі умови для всебічного гармонійного розвитку особистості.

This article is dedicated to highlighting of the features of aesthetic education of adolescents prone to deviant behavior.

Key words: deviant behavior, aesthetic education, enabling conditions for comprehensive harmonious development of personality.

Вступ. Останнім часом через нестабільність суспільства та інтенсивних соціальних зрушень, посилилися негативні тенденції, що пред'являють підвищені вимоги до самовизначення і стабільності особистості, а також провокують її девіантну поведінку, нерідко навіть деградацію і саморуйнування. Це пов'язано з кризою суспільства, глибокими соціально-економічними, політичними змінами, переходом до ринкових відносин, що різко загострило соціальні проблеми та торкнулося морального рівня розвитку великої кількості населення. У відповідності з цим спостерігається тенденція до збільшення контингенту школярів, що мають девіантну поведінку. Актуальність нашого дослідження пов'язана також із тим, що питання про попередження означеної поведінки підлітків – одне із провідних завдань освітньої установи.

Тематикою девіантної поведінки займалися вчені Ц. Ломброзо,

В. Шелдон, Б. Дюркгейм, Р. Мертон, А. Леонт'єв, А. Лурія, С. Беличева, А.Белкін, В.Кащенко, Л. Виготський, І. Кон та інші [1].

Аналіз наукової літератури свідчить, що девіантна поведінка – це поведінка, що не відповідає суспільним нормам і завдає шкоду